

Kunnskapsdepartementet (KD)
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres ref: 16/1927-

Oslo, 27.05.2016
Vår ref: Tormod Skjerve/ 16-16293

Innspill til stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning

Vi takker for brev av 18.02.2016 med invitasjon til å komme med innspill til stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning.

Hovedorganisasjonen Virke har flertallet av private høgskoler og vitenskapelige høgskoler som medlemmer. Disse institusjonene sender sine egne innspill til stortingsmeldingen og dekker med det institusjonsperspektivet. Virke vil i sitt innspill derfor legge vekten på arbeids- og samfunnslivsperspektivet på kvalitet i høyere utdanning.

Krav til kvalitet i høyere utdanning berører mer enn eksisterende institusjoner

Stortingsmeldingen vil ha oppmerksomheten på kvalitet i de eksisterende institusjonene innenfor universitets- og høgskolesektoren. Dette er et naturlig hovedfokus, men Virke vil understreke betydningen av at meldingen også må ivareta det helhetlige nasjonale perspektivet på kvalitet i norsk høyere utdanning. Denne drøftingen går bredere enn bare å se på de institusjonene som nå inkluderes i diskusjonen om høyere utdanning. Det er relevant å stille spørsmål om ambisjonene for kvaliteten i norsk høyere utdanning bør ha som konsekvens at også den yrkesrettede utdanning som nå gis av fagskolene må bli en integrert del av tilbudet og politikken i denne sektoren som yrkesrettet høyere utdanning. Fra et arbeids- og samfunnsperspektiv er begge perspektivene viktig, både å sikre så god kvalitet som mulig i de institusjonene og det tilbudet som nå utgjør høyere utdanning og å drøfte hvordan vi bør endre høyere utdanning i Norge for at denne sektoren i større grad kan møte de krav som utviklingen av arbeids- og samfunnsliv stiller.

Kunnskapsministeren ba særlig om innspill på 7 områder i invitasjonsbrevet, og vi bruker disse punktene som struktur for vårt innspill.

Hovedorganisasjonen Virke

Besøksadresse:

Henrik Ibsens gate 90
NO 0255 Oslo

Postadresse:

P.O. Box 2900 Solli
NO-0230 Oslo
Tel +47 22 54 17 00
Fax +47 22 56 17 00

E-post

info@virke.no

Bankgiro

6030.05.18543

Org nr.

970 134 646 MVA

www.virke.no

1. Sentrale faktorer for god utdanningskvalitet

Kunnskapsministeren angir fem faktorer for utdanningskvalitet, og vi er helt enige i at disse er sentrale i arbeidet med kvalitet. Spesielt vil vi understreke betydningen av å sikre samspill med arbeidslivet, og vi kommer med konkrete innspill knyttet til dette samspillet. Virke mener at det i tillegg er tre faktorer som må løftes eksplisitt fram i meldingen som viktige for god kvalitet i høyere utdanning:

- tredeling av type høyere utdanning
- læringsutbyttebeskrivelser
- livslang læring

Helhetlig politikk for høyere utdanning og fagskoleutdanning

Virke mener kvalitet i høyere utdanning må ses i et helhetlig perspektiv som omfatter all utdanning i det formelle utdanningssystemet over videregående opplæring. Begrepet kvalitet gir ikke mening før det knyttes til noe, og fra arbeidslivets ståsted ser vi tre ulike typer utdanninger på det tertiære nivået. Det betyr blant annet at akademisk orientert utdanning, profesjonsrettet utdanning og yrkesrettet utdanning må ha noen forskjellige kriterier som nettopp fanger opp kvaliteten i utdanningenes egenart. Hva som er høy relevans i en akademisk orientert utdanning og i en yrkesrettet eller profesjonsrettet utdanning er forskjellig. Den første har sin referanseramme for kvalitet og relevans i stor grad i fagets eller kunnskapsområdets egenart og en bred anvendelse i arbeids- og samfunnsliv. En yrkes- eller profesjonsrettet utdanning har sin referanse for kvalitet og relevans i spesifikke yrkes- eller profesjonsstandarder i arbeidslivet. En bevisst tredeling av utdanningstilbudene i høyere utdanning vil derfor kunne bidra til bedre kvalitet fordi egenarten i den enkelte type utdanning blir tydeligere. Dette vil kunne gi bedre læringsutbyttebeskrivelser, bedre relevans og ikke minst bedre læringsprosesser og læringsveier for studentene. Vi mener både studentene og arbeidslivet får en bedre forståelse av hvilke utdannings- og karrieremuligheter det norske utdanningssystemet gir hvis vi kan presentere helhet og sammenheng i de ulike typene utdanninger som tilbys på nivå over videregående opplæring.

Læringsutbyttebeskrivelser

Virke mener betydningen av gode læringsutbyttebeskrivelser som verktøy for høy kvalitet i utdanningen er undervurdert. Dette skyldes i hovedsak etter vår mening, at prosessen med læringsutbyttebeskrivelser helt fra starten har vært basert på en uklar oppfatning av utbyttebeskrivelsenes hensikt og en vegring mot å skape en tydelig distinksjon mellom læringsutbytter og læringsmål. Vi ser at prosessen har vært tidkrevende og til dels frustrerende for institusjonene, og vi tror derfor en ny og forbedret praksis må implementeres over tid og i et godt samarbeid med sektoren. Det opprinnelige poenget da EU introduserte "the learning outcome approach" var å åpne kvalifikasjonene og gjøre de forståelige for verden utenfor den institusjonen som tildeler kvalifikasjonen. Man regnet også med en god bieffekt i denne prosessen i at institusjonene fikk en klarere forståelse selv for både innhold og verdi av den enkelte kvalifikasjon. Både EU og OECD hadde et klart skille mellom læringsutbytter og læringsmål når det gjaldt hensikt og funksjon, men samtidig ble det presisert at sammenhengen er helt avgjørende. Hvis studenten skal oppnå det intenderte læringsutbyttet, må læringsmålene som settes opp i læringsprosessen være tydelig rettet mot dette læringsutbyttet. Kort sagt, læringsutbyttebeskrivelsene skal lages for å gi informasjon om kvalifikasjonen til aktører utenfor utdanningsinstitusjonen, mens læringsmålene skal gi informasjon innad i utdanningsinstitusjonen om hvordan

studieprogrammet legges opp for at læringsutbyttet skal oppnås. Gjennom å bruke læringsutbyttebeskrivelser som læringsmål, blir alle faktorer unødvendig kompliserte og krevende, og det blir vanskelig å bruke læringsutbyttebeskrivelsene som verktøy for kvalitet i utdanningen. Vi trenger å rydde i den samrøre av utbytter og mål, intenderte utbytter på kvalifikasjonsnivå og reelle læringsutbytter på studentnivå som vi har nå, og vi mener en slik prosess vil være en sentral faktor for bedre kvalitet i høyere utdanning.

Høyere utdannings rolle i livslang læring

Virke savner perspektivet om den livslange læringen i opplistingen av sentrale faktorer for kvalitet. Vi mener kvaliteten i høyere utdanning også må måles på institusjonenes evne og muligheter til å være en viktig aktør i en nasjonal strategi for livslang læring. Høyere utdanning skal ikke bare tilrettelegges for unge studenter som kommer rett fra videregående opplæring, men også for studenter som kommer fra arbeids- og samfunnslivet. Når arbeidslivet trenger kompetanseforsyning på høyere utdannings nivå, må det være mulig i langt større grad enn i dag å ha tilgang til denne i utdanningsinstitusjonene. Mange i arbeidslivet har behov for å kunne ta deler av et fullt utdanningsløp, men opplever hindringer for dette både gjennom studieprogrammernes oppbygging og institusjonenes holdninger til ikke-tradisjonelle studenter. Både myndigheter og utdanningsinstitusjoner må vektlegge betydningen av horisontal kompetanseutvikling slik at både finansieringsordninger, tilrettelegging og tilgang også støtter opp om de horisontale læringsveiene slik de gjør for vertikale læringsveier.

2. God relevans og en fremtidsrettet høyere utdanning som forbereder til et samfunns- og arbeidsliv i kontinuerlig omstilling

Utviklingstakten og dynamikken i arbeidslivet er på visse områder uforenlig med det tempoet utdanningsinstitusjonene kan og bør ha. Det er derfor hensiktsmessig å nyansere bildet og vurdere behovet for en ny rolle- og ansvarsfordeling mellom læring i utdanningsinstitusjoner og læring i arbeidslivet. Dette krever at alle relevante parter kan drøfte i et helhetlig sektorperspektiv hva som bør forventes av kompetanse fra utdanningssystemet og hva arbeidslivet selv bør bygge opp. Vi ser blant annet en tendens til at arbeidslivet etterspør mer generiske kompetanser fra høyere utdanning som kan gi et godt grunnlag for å bygge mer jobb-spesifikke kompetanser i arbeidslivet.

Som vi skrev innledningsvis vil definisjonen av relevans være forskjellig for ulike typer utdanning og gi noe ulike utfordringer knyttet til sammenhengen mellom utdanningsstandarder og yrkes- eller profesjonsstandarder. Den mest direkte koblingen mellom utdanningsstandard og yrkesstandard finner vi i regulerte yrker hvor retten og muligheten til å utøve yrket er regulert og definert i en gitt utdanningsstandard. For profesjoner og yrker som ikke er regulert, er relevans å forstå som grad av samstemthet mellom utdanningsstandard og det kompetansebehovet som til enhver tid utgjør profesjons- eller yrkesstandard. For akademisk orienterte utdanninger, som ikke har en yrkes- eller profesjonsstandard som referanse, vil det kunne være standarder i arbeids- og samfunnslivet knyttet opp mot kunnskapsområder som danner referanserammen for å måle relevans i slike utdanninger.

En prinsipiell diskusjon når det gjelder kvalitet er i hvilken grad det er utdanningsstandard som bør bestemme standarden for god yrkesutøvelse, eller om det er yrkesstandard som bør bestemme standarden for god utdanning. Spesielt innen profesjonsutdanningene er dette en viktig diskusjon.

Relevans og en fremtidsrettet utdanning skal ikke bare forberede til et samfunns- og arbeidsliv i kontinuerlig utvikling, men utdanningsinstitusjonene skal også være en aktiv aktør i denne utviklingen. Dette ligger til grunn for at høyere utdanning må være en konstruktiv partner for livslang læring, slik vi har beskrevet ovenfor. En kontinuerlig utvikling fører med seg et kontinuerlig behov for kompetanseforsyning. I våre virksomheters strategiske planer for kompetanseutvikling, må høyere utdanning finne sin naturlige plass, og ambisjonen om å være en viktig aktør for livslang læring bør være en del av kvalitetskulturen i institusjonene.

3. Tiltak for å øke gjennomføring og redusere frafallet i høyere utdanning, tatt i betraktning en stadig mer sammensatt studentgruppe

Virke tror de mest målrettede tiltakene for å øke gjennomføringen må ta sitt utgangspunkt i at studentene skal ha mulighet til å oppleve relevant læring hver eneste dag i utdanningen. Med relevant læring tenker vi ikke bare på arbeidslivsrelevansen, men også at det er en logisk sammenheng mellom ulike emner i studieprogrammet, at det er en god faglig progresjon og en læringsarena som understøtter den faglige læringsprosessen. Vi mener at når relevant læring er hverdagen til den enkelte student, vil vi få høyere kvalitet og bedre gjennomføring i studiene.

Vi vil peke på tre ulike konkrete tiltak for å øke gjennomføring og redusere frafallet:

Betydningen av praksis

Virke har over tid fremmet forslag om at alle studenter, spesielt i bachelorprogrammene, må få en mulighet for praksis i studiet. Noen studier har obligatorisk praksis, og utfordringen er der er å få så god kvalitet som mulig i praksislæringen. Men vi tror det er viktig å ha et tilbud om praksis for alle studenter. For eksempel er det utviklet en modell for valgfri praksis for studenter i bachelor økonomisk-administrative fag. Virke har vært initiativtaker til dette, og nå vil Nasjonalt Råd for økonomisk-administrativ utdanning komme med anbefaling om å ta i bruk praksis i studiene og videreutvikle gode modeller for dette.

NIFU har i en tidligere studie dokumentert at studentene vurderte praksis som den mest effektfulle samarbeidsformen med arbeidslivet, og at studenter med praksis i studiet hadde større tilbøyelighet til å fullføre på normert tid og at de raskere enn andre studenter kom i relevant jobb.

Praksis med arbeidslivet som læringsarena er etter vår mening det viktigste for tradisjonelle studenter, men praksis kan også være å anvende og teste teoretisk kunnskap i konkrete situasjoner, og det å få anledning til å bygge praktisk erfaringsbasert kunnskap. Valg av type praksis må ta hensyn til studentenes tidligere praksiserfaring fra arbeidslivet..

Y-veien

Virke støtter initiativet til å bygge y-veier på flere fagområder. Erfaringen viser at y-veistudenter gjennomfører studiene med godt læringsutbytte og til normert tid, og at de har en motivasjon for studiene som hindrer frafall. Studentene som kommer y-veien inn i høyere utdanning, må normalt øke inntakskompetansen sin gjennom forkurs el.l. i noen teoretiske fag. På den andre siden har de en arbeidserfaring og yrkesforståelse som tradisjonelle studenter ikke har i sin inntakskompetanse. På studier med y-vei bør det derfor vurderes om

studenter med generell studiekompetanse burde øke sin inntakskompetanse på arbeidslivsrettede områder tilsvarende det y-veistudenter må i teori, slik at inntakskompetansen for studentene blir mer på samme nivå.

Faglig oppfølging

For svak oppfølging av studentene er en kjent utfordring, og en faktor som helt klart har betydning for kvalitet i utdanningene. Det er en rekke tiltak som må settes i verk for å få en nødvendig bedring av kontakt og oppfølging, men vi vil peke på ett element i dette. Virke støtter og ser verdien av at institusjonene i høyere utdanning har undervisere som kombinerer arbeid utenfor institusjonen med en deltidsstilling som underviser. Dette er en konkret måte å sørge for undervisning som er relevant for arbeidslivet, men samtidig kan det skape en sårbarhet i den faglige oppfølgingen av studentene fordi den som underviser ikke er fysisk tilstede på studiestedet utenom undervisningstiden.. Det bør derfor være et krav om at alle studieprogrammer har en kontaktperson med full stilling eller hovedstilling på studiestedet og som skal være tilgjengelig for studentene får en faglig oppfølging også på fagområder der det brukes eksterne undervisere.

4. Løfte status for utdanningsarbeidet og eventuelt utvikle insentiver for utdanningsvirksomheten

Virke ser opprettelsen av SFU – Sentre for fremragende utdanning som et virkemiddel for å løfte kvalitet og status på undervisningen i høyere utdanning. Vi er derfor glade for at dagens fire sentre vil bli økt med tre nye i år. Samtidig mener vi det må gjøres mer for å etablere attraktive karriereveier som gir samme mulighet innenfor undervisning som det gis innenfor forskning og administrasjon.

5. Departementets styring og virkemidler for å stimulere til kvalitet

Virke har tro på at utviklingskontrakter mellom myndighetene og den enkelte institusjon kan stimulere til og være et viktig virkemiddel for et mer forpliktende utviklingsarbeid i samarbeid med arbeidslivet. Vi opplever at samarbeidet mellom arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene i stor grad er basert på ildsjelers innsats, litt tilfeldige partnerskap og prosjektf finansiering. Dette skaper både stor sårbarhet i samarbeidet og for dårlig strategisk bruk av de mulighetene som ligger i et godt samarbeid. Opprettelsen av RSA var et forsøk på å få samarbeidet over i mer formelle former, men vår erfaring er at den autonomi institusjonene har til både å definere mandat for RSA og hvem som skal inviteres inn gjør disse organene veldig lite forpliktende og resultatrettede (med noen hederlige unntak).

Vi tror kvalitet i samarbeidet med arbeidslivet krever tydeligere forpliktelser og mer formelle former. Vårt forslag er at alle institusjoner må kunne dokumentere formelle og operasjonelle samarbeidsavtaler med arbeidslivet på alle sine profilerte fagområder, og redegjøre for resultater av samarbeidet. Vi mener det må ligge krav om at samarbeidet skal omfatte alle sider i kunnskapstriangelet, innovasjon – forskning – undervisning, og at studenter skal være involvert i samarbeidet.

6. Behov for å justere nasjonale rammevilkår, lover og forskrifter for å legge til rette for kvalitetsutvikling i høyere utdanning

I tråd med det vi har skrevet ovenfor mener vi en forskriftsfesting av samarbeidet med arbeidslivet må vurderes.

Vi mener at det på sikt må kreves at læringsutbyttebeskrivelser skal utarbeides i et samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og relevant arbeids- eller samfunnsliv. Det er viktig i denne sammenheng å presisere at utdanningsinstitusjonene må ha full frihet til å utvikle læringsmålene for studieprogrammene.

Viktigste måling av kvalitet skjer på studieprogramnivå

Kvalitet må først og fremst måles på studieprogramnivå, i den studiehverdagen studentene møter og i det læringsutbyttet de opparbeider. En viktig metode for dette er å bruke instrumenter som gjentas regelmessig for temperaturmåling og benchmarking i høyere utdanning: Kandidatundersøkelser, Studentbarometer og Arbeidsgiverundersøkelser. Kvalitet er vanskelig å måle på institusjonsnivå. Virkemidlene på dette nivået dreier seg mer om å definere og ev. lov og forskriftsfeste minstestandarder og dokumentasjonsordninger som danner et nødvendig grunnlag og plattform for ønsket kvalitet.

Vennlig hilsen

Hovedorganisasjonen Virke

Tormod Skjerve
Seniorrådgiver